

Memo

Gefragmenteerd rijksbeleid kost de samenleving geld

In deze memo tonen we met een aantal illustratieve voorbeelden dat het gebrek aan samenhangend rijksbeleid de samenleving elk jaar miljarden euro's kost. De stikstofcrisis, PFAS, de klimaatcrisis en de woningnood laten stuk voor stuk zien dat de huidige sectorale aanpak leidt tot inefficiënte oplossingen en hogere kosten dan nodig.

Aan de hand van de vier thema's uit Panorama Nederland beschrijven we kort enkele exemplarische voorbeelden waaruit blijkt dat we met een meer samenhangend rijksbeleid miljarden euro's kunnen besparen.

“Als we de stikstofemissies terug kunnen dringen scheelt dit de samenleving miljarden.”

Rijk boerenland

Stikstof

In het natuur- en milieubeleid van de afgelopen decennia ontbrak het aan een integrale benadering en een samenhangende aanpak van de stikstofproblematiek. Het gaat hierbij om de bredere setting van milieumaatregelen en -beleid en om ruimtelijke keuzes¹. Hierdoor is het probleem alleen maar verder opgelopen, met de huidige crisis en bijkomende kosten tot gevolg. De gemiddelde stikstofdepositie in Nederland moet fors omlaag om te zorgen dat de kwaliteit van de Nederlandse natuurgebieden niet verder verslechtert en om te voldoen aan de natuurbehoud afspraken die op nationaal en Europees niveau zijn vastgelegd. Het kabinet heeft hier nu 6 miljard² extra voor uitgetrokken. Maar de stikstofcrisis leidt ook tot problemen in andere sectoren. Zo liggen veel bouwprojecten stil waardoor het woningtekort alleen maar verder oploopt en laten bedrijven Nederland links liggen vanwege de stikstofcrisis. Volgens MKB Nederland is er al zo'n 1,5 miljard euro aan investeringen in rook is opgegaan, en dreigen we nog meer mis te lopen.³

Het Planbureau voor de Leefomgeving becijfert de huidige milieuschade door stikstofoxiden, zoals verlies aan biodiversiteit en gezondheidsschade voor de mens, op 6,4 tot 12,3 miljard euro per jaar.⁴ Als we de stikstofemissies terug kunnen dringen scheelt dit de samenleving miljarden.

Onderzoeksbureau Ecorys rekende uit wat het effect zou zijn van 45% reductie van de veestapel, met volledige compensatie voor de boeren, gekoppeld aan 25% omschakeling naar biologische landbouw, over een periode van 20 jaar (scenario 2). Dit scenario zou het stikstofprobleem oplossen, en de natuur-, gezondheids- en klimaatbaten komen aanzienlijk hoger uit dan de kosten: een positief resultaat van €0,66 miljard per jaar.⁵

Onderdeel van een meer samenhangende lange termijn aanpak is 'een integrale aanpak van reductie van stikstofemissies met opgaven vanuit aanpalende agenda's op het gebied van klimaat, biodiversiteit en volksgezondheid, door middel van veehouderij die past in de kringlooplandbouw', aldus de commissie Remkes.

1 Eindadvies Adviescollege Stikstofproblematiek [Niet alles kan overal \(2020\)](#)

2 *Namelijk 3 miljard voor natuurherstel en -versterking, 2 miljard voor bronmaatregelen, 1 miljard voor stikstofreductie in de bouw en aanvullende maatregelen* [rijksoverheid.nl 13-10-2020](#)

3 MKB Nederland: *Stikstofcrisis kost economie miljarden door gemiste investeringen* [mkb.nl 21-11-2019](#)

4 Planbureau voor de Leefomgeving [Monetaire milieuschade in Nederland \(2018\)](#)

5 Ecorys, in opdracht van Greenpeace [MKBA Toekomstbestendige veehouderij \(2020\)](#)

Meer tijd voor elkaar

Meer infrastructuur of minder mobiliteit?

De groeiende mobiliteitsvraag is in de afgelopen decennia met name opgevangen door de capaciteit van het mobiliteitssysteem te vergroten. Hier zijn miljarden aan aanleg en inpassingskosten mee gemoeid. Het vergroten van het aanbod schept echter ook weer vraag: de extra wegcapaciteit vult zich in de spits meteen op, terwijl de capaciteit van de infra-uitbreidingen buiten de spits niet gebruikt wordt⁶. Investeringen worden gedimensioneerd op een piekbelasting en het zal uiteindelijk nooit voldoende zijn.

Deze kostbare infrastructuur in combinatie met de bouw van veel nieuwe woningen buiten de bestaande steden heeft het mogelijk gemaakt dat mensen verder weg van hun werk konden gaan wonen. Steeds meer mensen reizen vaker en verder.⁷

Een voorbeeld is de Schaa sprong Almere, waarvoor tot nu toe ruim 6 miljard euro door het Rijk is geïnvesteerd in de capaciteitsuitbreiding van het spoor (OV SAAL: 1.182 miljoen euro⁸) en van de weg (A1/A6/A9 SAA: 5.066 miljoen euro⁹). Deze uitbreidingen moeten onder andere de bouw van 60.000 woningen in Almere mede mogelijk maken. Zes miljard aan investeringen in Rijksinfrastructuur op 60.000 woningen komt neer op een 'subsidie' van ca. 100.000 euro per woning. En dat is nog exclusief een eventuele aan te leggen IJmeerlijn.

Vervolgens zorgt deze woningbouwontwikkeling voor ca. 2 miljoen extra forenzen kilometers per dag extra ten opzichte van het bouwen van dezelfde woningen op andere locaties¹⁰, omdat werkgelegenheid relatief ver weg is. Tot nu toe is het creëren van extra werkgelegenheid in Almere moeilijk gebleken. Terwijl Almere tussen 2010 en 2018 met ca. 16.500 inwoners is gegroeid, zijn er in diezelfde periode slechts 2.600 banen bij gekomen.¹¹

	gemiddelde woon-werkafstand (CBS, 2018)	+60.000 woningen 1 baan per woning gem km/dag woon-werk (retour)
Almere	32,3 km	3.876.000 km/dag
Zaanstad	17,4 km	2.088.000 km/dag
Amsterdam	15,4 km	1.848.000 km/dag

Schatting aantal km/dag woon-werkverkeer veroorzaakt door inwoners van 60.000 nieuwe woningen

“Zes miljard aan investeringen in Rijksinfrastructuur op 60.000 woningen komt neer op een ‘subsidie’ van ca. 100.000 euro per woning.”

6 Goudappel Coffeng, in opdracht van Programma 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid' [Rapportage Daily Urban System Metropoolregio Amsterdam \(2018\)](#) & College van Rijksadviseurs [Enorm veel keuze & ongelofelijk nabij \(2019\)](#)

7 Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid [Mobiliteitsbeeld 2019](#)

8 MIRT 2016, OV Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad [mirt2016.mirtoverzicht.nl](#)

9 MIRT 2016, A1/A6/A9 Schiphol-Amsterdam-Almere [mirt2016.mirtoverzicht.nl](#)

10 *De gemiddelde woon-werkafstand in Almere is 32,3 km, terwijl dit in grote delen van de Randstad onder de 20 km ligt.* [CBS StatLine Banen van werknemers naar woon- en werkregio 2018](#)

11 CBS Statline: gemiddelde bevolking 2010-2018 & banen van werknemers in december 2010-2018

Tegelijkertijd kon werkgelegenheid zich juist sterk concentreren op één plek, zoals in Amsterdam, terwijl de werkgelegenheid op andere plekken amper toe- of zelfs afnam.¹²

De suburbanisatie van woningen en de grotere concentratie van werk, mede mogelijk gemaakt door de aanleg van Rijksinfrastructuur, leiden beide tot meer mobiliteit in plaats van minder. Daarnaast hebben ze ook negatieve gevolgen voor de ontwikkelkansen van mensen, waarover verderop in deze memo meer.

Het voorbeeld van Almere staat daarbij niet op zichzelf. Er zijn nog veel meer wegverbredingen geweest in de afgelopen jaren die suburbanisatie in de hand hebben gewerkt.

Het Rijk stelt op dit moment vooral geld beschikbaar voor uitbreiding van Rijksinfrastructuur. Maar het Rijk investeert niet in complexe gebiedsontwikkelingen op plekken nabij veel werk, opleidingen en voorzieningen. Terwijl dit type ontwikkelingen kan zorgen dat er minder mobiliteit nodig is, simpelweg omdat je minder ver hoeft te reizen voor een baan of opleiding en de afstand vaker op de fiets te overbruggen is. Want hoe stedelijker en gemengder de omgeving, hoe minder mobiliteit.¹³

Reiskostenforfait

Via fiscale regelingen zoals de onbelaste reiskostenvergoeding draagt de overheid niet bij aan een prikkel voor de werknemer om dichterbij het werk te gaan wonen of werk dichterbij huis te zoeken. Sterker nog, het Rijk subsidieert om verder weg van je werk te wonen en draagt daardoor indirect bij aan de knelpunten rond bereikbaarheid. Met het fiscale voordeel van het reiskostenforfait is een bedrag gemoeid van circa 1,6 miljard euro per jaar.¹⁴ Volgens het KIM draagt de belastingvrije reiskostenvergoeding bij aan 3,9% extra autokilometers per jaar.¹⁵ Op basis van een onderzoek uit 2012 door MUconsult zou een volledige afschaffing van de onbelaste reiskostenvergoeding tot een CO₂-reductie van 2,5% tot 2,7% leiden.¹⁶

12 Goudappel Coffeng, in opdracht van Programma ‘Samen Bouwen aan Bereikbaarheid’: *Het aantal banen in Amsterdam is in 10 jaar met 80.000 gestegen, maar in de rest van de MRA zijn er 40.000 verdwenen.*

[Rapportage Daily Urban System Metropoolregio Amsterdam \(2018\)](#)

13 Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid [Mobiliteit in Stedelijk Nederland \(2019\)](#) & Studio Bereikbaar: *Uitgebreide analyse van de Nederlandse mobiliteit laat zien dat de belangrijkste indicator voor de hoeveelheid mobiliteit en de soort mobiliteit die een plek genereert te bepalen is aan de hand van de mate van stedelijkheid van deze plek. (...) Het is bijvoorbeeld een bekend gegeven dat een hogere mate van stedelijkheid sterk samenhangt met een hoger aandeel fiets, een hoger aandeel OV en juist met een lager aandeel voor de auto.* studiobereikbaar.nl/mobiliteit-stad

14 Inspectie der Rijksfinanciën [Toekomstbestendige mobiliteit: Brede maatschappelijke heroverweging \(2020\)](#)

15 Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid: *Effecten van prijsprykkels in de mobiliteit: een literatuurscan* [Verdiepende stukken woonwerk vergoeding \(2018\)](#)

16 Inspectie der Rijksfinanciën [Toekomstbestendige mobiliteit: Brede maatschappelijke heroverweging \(2020\)](#)

Woningbouwcrises en Kansenongelijkheid

Het bouwen van nieuwe woningen buiten de bestaande steden zonder dat er geïnvesteerd wordt in kwetsbare wijken, heeft ervoor gezorgd dat sociale stijgers kwetsbare buurten massaal verlaten. Ondertussen groeit in deze wijken de instroom van mensen met een laag inkomen. Steeds meer mensen met uiteenlopende sociale problemen wonen hierdoor in dezelfde wijk.¹⁷ Dit heeft niet alleen sociale, maar ook economische en gezondheidseffecten.¹⁸ Zo kunnen de zorguitgaven voor baby's en kinderen in achterstandsbuurten tot gemiddeld 1.000 euro per jaar hoger zijn.¹⁹ Ook hebben kinderen in dit soort wijken minder kansen om zichzelf volledig te ontwikkelen. Het CPB²⁰ omschrijft dat als “ongelijke kansen zijn gemiste kansen, voor het kind en de samenleving als geheel”.

Het Rijk met haar partners investeren nu 400 miljoen tot 1,3 miljard om Rotterdam Zuid uit het slop te halen. De geplande investeringen in Rotterdam-Zuid zullen zich uitbetalen, concludeert onderzoeksbureau Rebel²¹, maar zou dit gehele bedrag ook nodig zijn geweest als de sociale stijgers niet massaal waren vertrokken naar de Rotterdamse vinexwijken en andere buitenwijken in de Rotterdamse regio?

Het is een exemplarisch voorbeeld, er zijn nog veel meer kwetsbare wijken aan te wijzen waarin wordt geïnvesteerd of nog geïnvesteerd moet worden.

Het huidige woningtekort zorgt er daarnaast voor dat prijzen stijgen en bepaalde groepen zich het wonen in de stad niet meer kunnen veroorloven. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur waarschuwde onlangs dat de mogelijkheden om deel te nemen aan de stedelijke samenleving voor verschillende groepen burgers in de laatste vijftien jaar zijn verminderd. Doordat een of meer sleutelfuncties van de stad voor deze groepen niet beschikbaar of niet betaalbaar zijn, zijn zij in de knel gekomen. Dit is vaak veroorzaakt door bewust gemaakte beleidskeuzes.²²

Eén van de oorzaken is dat er weinig aandacht is voor de effecten die beleid op het ene domein heeft voor de toegang die individuele burgers hebben tot andere domeinen. Bij elke sleutelfunctie van de stad zijn er onbedoelde gevolgen van en vóór aanpalende beleidsterreinen. De maatschappelijke kosten kunnen onnodig hoog zijn, aldus het Rli.

Je zou kunnen zeggen dat nieuwbouw de afgelopen twee decennia onze kwetsbare wijken en bepaalde groepen mensen in onze samenleving verder in de problemen heeft gebracht in plaats van dat het hen heeft geholpen. Hierdoor maken minder mensen sociale carrière wat Nederland als geheel veel belastingopbrengsten kost en uiteindelijk tot meer uitgaven leidt.

“Minder mensen maken sociale carrière wat Nederland veel belastingopbrengsten kost en tot meer uitgaven leidt.”

17 Infact, Circusvis & Rigo, in opdracht van Aedes [Veerkracht in corporatiebezit \(2020\)](#)

18 Zie ook: College van Rijksadviseurs [De noodzaak van tuinieren \(2020\)](#)

19 Sociaal Werk Nederland: *Kind in arme wijk heeft bij geboorte al hoge zorgkosten* sociaalwerk nederland.nl/05-11-2018 & Raad voor Volksgezondheid en Samenleving [Gezondheidsverschillen voorbij \(2020\)](#)

20 Centraal Planbureau [Centraal Economisch Plan \(2020\)](#)

21 Rebel, in opdracht van Nationaal Programma Rotterdam Zuid [De maatschappelijke kosten en baten van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid](#)

22 Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur [Toegang tot de stad \(2020\)](#)

“Doordat er jarenlang geen samenhangend beleid is gevoerd op de reductie van CO₂ zijn er nu extra maatregelen nodig, met bijbehorende kosten, om alsnog aan de eisen te kunnen voldoen.”

Nieuwe energie

Bindende klimaatafspraken (Urgenda)

In 2015 besliste de rechtbank in Den Haag al dat de Staat meer moet doen om de uitstoot van broeikasgassen in Nederland te verminderen. Eind 2019 heeft ook de Hoge Raad bepaald dat de uitstoot van broeikasgassen eind 2020 met tenminste 25 procent verminderd moet worden ten opzichte van 1990.

Doordat er jarenlang geen samenhangend beleid is gevoerd op de reductie van CO₂ zijn er nu extra maatregelen nodig, met bijbehorende kosten, om alsnog aan de eisen te kunnen voldoen.

Een voorbeeld zijn de drie nieuwe kolencentrales die in 2015 en 2016 zijn geopend. Kosten ca 1,5 en miljard euro per centrale.²³ In totaal stoten deze nieuwe centrales ruim 12 miljoen ton CO₂ uit, dat is ongeveer net zo veel als de vijf oudere kolencentrales waarvan op datzelfde moment net was besloten dat ze dicht moesten.²⁴ Minister Wiebes heeft recent een subsidie beschikbaar gesteld voor de sluiting van één van deze drie nieuwe kolencentrales. Hierdoor worden de kansen vergroot om aan het einde van het jaar de klimaatdoelen te halen en te voldoen aan het Urgenda-vonnis. Het maximumbedrag dat de kolencentrales konden aanvragen is 328.000 euro per MW.²⁵ De huidige eigenaar van de kolentrale op de Tweede Maasvlakte (731 MW) is bereid om deze op korte termijn te sluiten.²⁶ De sluiting van een nog geen zes jaar oude energiecentrale kost de staat ca. 240 miljoen euro.

Nederland heeft zichzelf daarnaast verplicht om in 2020 14 procent van zijn totale energievraag met duurzame energie op te wekken. Nu we niet verder dreigen te komen dan 11,4% koopt het Rijk voor nog eens 200 miljoen euro groene stroomrechten in van Denemarken.²⁷

Het Rijk heeft de internationale klimaatverdragen zelf mede gesloten en had de verantwoordelijkheden kunnen kennen en in haar beleid horen op te nemen. Maar door gebrek aan een samenhangende aanpak zijn nu extra maatregelen nodig om alsnog aan de klimaat-doelen te kunnen voldoen.

²³ Flux Energie: De MPP₃ centrale krijgt een subsidie van Nederlandse overheid van 2 miljard euro in 10 jaar. fluxenergie.nl/4-4-2016

²⁴ NOS Nieuws: Ondanks klimaatkkoord nieuwe kolentrale, nog zonder CO₂-afvang nos.nl/20-4-2016

²⁵ Ministerie van EZK: Kamerbrief over openstelling subsidieregeling vrijwillige sluiting kolencentrale rijksoverheid.nl/18-9-2020

²⁶ NOS Nieuws: Grote kolentrale Rotterdam kan dicht tegen vergoeding nos.nl/21-10-2020

²⁷ Volkskrant: Om boete te voorkomen koopt Wiebes voor 200 miljoen aan duurzame energie in volkskrant.nl/22-6-2020

SDE+ & zon op landbouwgronden

Het ontwikkelen van zonne- (en wind-) energie is van cruciaal belang voor de transitie naar een duurzame energievoorziening. De schaars beschikbare ruimte in ons land vraagt om meervoudige oplossingen en afwegingen waarbij alle effecten van een keuze worden meegewogen. Maar integraal werken blijkt lastig. Instrumenten, financieringsbronnen en soms zelfs regelgeving zijn vaak sectoraal ingestoken.²⁸

Zo wordt in de SDE+-regeling voor stimulering van zonne- en windenergie ingezet op maximalisering van de capaciteit en wordt enkel gestuurd op kostenefficiëntie. Er wordt geen rekening gehouden met indirecte en maatschappelijke kosten van projecten. Dit type kosten wordt momenteel afgewenteld op de elektriciteitsgebruiker c.q. de maatschappij.²⁹ Deze sectorale insteek heeft negatieve effecten op andere beleidsterreinen.

In de praktijk blijkt bijvoorbeeld dat ontwikkelaars de laatste jaren een duidelijke voorkeur hebben voor grote, grondgebonden zonneparken op agrarische gronden, omdat de projectkosten per megawatt lager zijn dan voor zonnecentrales op daken.³⁰ De nadelen van zon op landbouwgronden zijn echter groot: het landschap industrialiseert nog verder, bodemleven sterft af, grondprijzen worden opgedreven. Nederland beschikt over de beste landbouwgronden van de wereld en we zullen deze gronden in de toekomst hard nodig hebben voor onze voedselvoorziening en de transformatie naar kringlooplandbouw.

Berenschot en Kalavasta³¹ hebben in opdracht van Enpuls in een maatschappelijke kosten-batenanalyse de inpassing van drie alternatieven voor de opwek van zonne-energie onderzocht (zonneweide op agrarische grond, zon op daken van bedrijventerreinen en zon op daken van woningen). De conclusies zijn helder:

1. In 2020 is de business case (excl. belastingen en subsidies) van alle drie de alternatieven negatief. Zon op bedrijfsdaken geeft maatschappelijk gezien de grootste meerwaarde (666.000 euro per MW³²)
2. Richting 2030 zijn de maatschappelijke baten van zon op woningen zeer groot, vergeleken met de andere alternatieven. Zon op daken levert in 2030 vanuit maatschappelijk perspectief 250.000 euro per MW meer op dan zon in de wei.³³ Dit compenseert ruimschoots de iets minder goede businesscase.

Als er rond 2030 dus nog eens 4000 MW³⁴ op landbouwgronden bijkomt, gaat het algauw om 1 miljard euro aan maatschappelijke meerwaarde die wordt misgelopen.

Ook volgens Berenschot houdt de huidige systematiek van de SDE onvoldoende rekening met alle effecten van een zonne-energieproject. Hierdoor worden projecten geprioriteerd vanuit het business case perspectief en niet vanuit maatschappelijk perspectief.

Maatschappelijke waarden als landschapskwaliteit, biodiversiteit en een gezonde bodem zouden wat dat betreft een veel belangrijkere rol moeten spelen in de SDE+.

²⁸ Planbureau voor de Leefomgeving [Signalenrapport Zorg voor landschap \(2019\)](http://signalenrapport.zorgvoorlandschap.nl/2019)

²⁹ Berenschot & Kalavasta, in opdracht van Enpuls [Maatschappelijke kosten-baten analyse naar toekomstige inpassing van drie alternatieven voor opwek van zonne-energie \(2020\)](http://maatschappelijkekosten-batenanalyse.naar.toekomstige.inpassing.van.drie.alternatieven.voor.opwek.van.zonne-energie.2020)

³⁰ Planbureau voor de Leefomgeving [Signalenrapport Zorg voor landschap \(2019\)](http://signalenrapport.zorgvoorlandschap.nl/2019)

³¹ Berenschot & Kalavasta, in opdracht van Enpuls [Maatschappelijke kosten-baten analyse naar toekomstige inpassing van drie alternatieven voor opwek van zonne-energie \(2020\)](http://maatschappelijkekosten-batenanalyse.naar.toekomstige.inpassing.van.drie.alternatieven.voor.opwek.van.zonne-energie.2020)

³² 5 miljoen euro bij 7,5 MW = 666.000 euro per MW

³³ 5,1 miljoen voor zon op dak huishoudens versus 3,2 miljoen voor zon in de wei bij 7,5 MW = 1,9 miljoen euro verschil = 253.000 euro per MW

³⁴ CBS: In 2019 stond er 894 MW aan zon op velden in Nederland. cbs.nl/19-6-2020 & Nationaal Programma RES: Er wordt gesproken over 9.450 MW aan grootschalige zon-projecten die nog in de pijplijn zitten. Daarvan is 26% een veldopstelling. Dat is 2.457 MW die sowieso nog voor 2030 wordt gerealiseerd (nog los van alle extra plannen in de RES-en). [Factsheet Zon-pv en wind op land \(2019\)](http://factsheet.zon-pv-en-wind.op.land.2019)

Water verbindt ons

Preventie of beschermen?

Ondanks de introductie van meerlaagsveiligheid in het Deltaprogramma blijkt in de praktijk dat ruimtelijke keuzes het afleggen tegen preventieve maatregelen. Dit heeft als gevolg dat ruimtelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld de aanleg van een nieuwe woonwijken, bedrijventerreinen of industriegebieden) plaatsvinden op vanuit waterveiligheidsperspectief ongunstige locaties en dat kansen om het aantal slachtoffers in het geval van een overstroming structureel te beperken niet worden benut.

Het risico ontstaat dat het waterveiligheidsbeleid in een kostenopdrijvende lock in belandt, met steeds hogere kosten voor de handhaving van de veiligheidsnormen. Immers, als de bevolking en de economische waarde in kwetsbare gebieden toeneemt zonder dat aan gevolgbeperking wordt gewerkt, kan dat gebied alleen onder de huidige normen beschermd blijven met sterkere preventieve maatregelen.³⁵

³⁵ Inspectie der Rijksfinanciën [Klaar voor klimaatverandering: Brede maatschappelijke heroverweging \(2020\)](#)

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Daarnaast zou het Rijk meer rendement op geïnvesteerde maatschappelijke euro's kunnen krijgen door hogere eisen te stellen aan de financiële bijdrage van het Rijk aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

Het HWBP heeft door de veelheid en spreiding van de projecten minder dan Ruimte voor de Rivier het imago van een Groot Project, maar is dat nadrukkelijk wel. Naar het zich nu laat aanzien, gaat het om de verbetering van meer dan duizend kilometer waterkeringen. Met het streven om vijftig kilometer dijkverbetering per jaar te realiseren, komt de jaarlijkse investering uit op gemiddeld 475 miljoen euro³⁶. De totale kosten zijn geschat op 9,57 miljard euro. Daarmee is het HWBP qua investeringen veel groter dan het programma Ruimte voor de Rivier (2,3 miljard euro³⁷).

Wie alle lokale projecten overziet, beseft dat zich de komende twintig jaar een werkelijk grootscheepse verbouwing voltrekt die geen plek in Nederland onberoerd zal laten. De Rijksoverheid ziet zichzelf vooral als subsidieverstrekker, niet als verantwoordelijke partij voor het ruimtelijke resultaat. Daarom heeft het Rijk geen eisen gesteld voor het tegelijk verbeteren van de waterveiligheid en de ruimtelijke kwaliteit. Ambities van andere overheden kunnen meeliften met het HWBP, mits ze daar zelf voor betalen. Door deze opstelling van het Rijk blijven kansen onbenut. Terwijl hoogwaterbescherming is een kans om maatschappelijke meerwaarde te realiseren.

Het zou goed zijn als het Rijk kwaliteit en waterveiligheid aaneensmeedt en zo streeft naar maximaal maatschappelijk rendement op de geïnvesteerde maatschappelijke euro's. Dat past bij een gezonde Hollandse koopmansgeest en is bewezen succesfactor om budgetten en projectrisico's te beheersen³⁸.

“Het zou goed zijn als het Rijk kwaliteit en waterveiligheid aaneensmeedt en zo streeft naar maximaal maatschappelijk rendement op de geïnvesteerde maatschappelijke euro's.”

³⁶ Rijksbegroting 2019, Bijlage 3 Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma: *De jaarlijkse investering schommelt tussen de 380 en 575 miljoen euro in de Rijksbegroting* [rijksbegroting.nl \(2019\)](#)

³⁷ Berenschot, in opdracht van Rijkswaterstaat [Eindevaluatie Ruimte voor de Rivier \(2018\)](#)

³⁸ Berenschot, in opdracht van Rijkswaterstaat [Eindevaluatie Ruimte voor de Rivier \(2018\)](#)

College van Rijksadviseurs

College van Rijksadviseurs
Postbus 16169
2500 BD Den Haag

Bezoekadres:
Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Tel. 088-1158171
www.collegevanrijksadviseurs.nl

November 2020